

W dziejach honiatyckiej szkoły można wyróżnić kilka znaczących dat, godnych zapamiętania, a nawet świętowania.

Pierwsza z nich to rozpoczęcie działalności szkoły, którą w świetle dotychczasowych źródeł ustalono na 1903 rok. Była to wówczas 1-klasowa szkoła rosyjska.

Druga data związana jest z utworzeniem polskiej szkoły podczas trudnego okresu I wojny światowej, 1 grudnia 1916 roku.

W historii szkolnictwa tragicznie zapisał się dzień 15 maja 1944 roku, kiedy budynek szkolny został całkowicie spalony w trakcie walk polsko-ukraińskich.

Kolejne ważne wydarzenia to: wybudowanie w 1947 roku drewnianej szkoły, oddanie do użytku w 1998 roku nowej, murywanej, a w 2008 roku, kiedy zlikwidowano szkołę jako samorządową, powołanie jej na nowo pod patronatem stowarzyszenia, które odtąd jest organem założycielskim.

Przypadająca w 2016 roku 100 rocznica utworzenia we wsi polskiej szkoły to wspaiała okazja, aby przybliżyć mieszkańcom

jej dzieje od początku istnienia, a niniejsze opracowanie niech będzie wyrazem wdzięczności dla jej twórców, opiekunów oraz nauczycieli tutaj pracujących. O tym, jak wielka to rzesza osób niech świadczy poniższe zestawienie (Tabela 1). Na przestrzeni ponad 100 lat w Honiatyczach szkołą kierowało 22 kierowników/dyrektorów¹, pracowało 116 pedagogów i 11 pracowników obsługi technicznej.

Swój obecny kształt praca zawdzięcza wielu osobom, które wydatnie udzieliły pomocy, udostępniając swoje pamiątki w postaci zdjęć lub świadectw. W tym miejscu składam im najserdeczniejsze podziękowania. Słowa wdzięczności kieruję także do rzeszy absolwentów, którzy dzielili się ze mną swoimi wiadomościami.

Na koniec chciałbym przeprosić za ewentualne błędy lub nieścisłości, gdyż sporo informacji ustnych trudno było zweryfikować w archiwum, a czasem bywają one niedokładne.

Tabela 1. Przybliżona liczba nauczycieli i kierowników/dyrektorów pracująca w szkole w Honiatyczach.

L.p.	Okres	Ilość nauczycieli	Ilość kierowników/dyrektorów
1.	1903-1915	3	3
2.	1916-1944	19	5
3.	1945-1980	46	8
4.	1980-2008	26	5
5.	od 2008	22	1
Razem		116	22

¹ W pewnych okresach uczył tylko jeden nauczyciel i on, co jest oczywiste, kierował szkołą.

2. Oświata w gminie Kotlice przed utworzeniem szkoły w Honiatyczach

Początki oświaty na terenie gminy Kotlice można datować na 1 poł. XVI wieku, kiedy przy kościele w Dubie funkcjonowała szkoła parafialna. W 1544 roku Dobrogost Dubieński, ówczesny właściciel Duba, uposażając łacińską parafię dubieńską, chciał, aby pleban utrzymywał przy kościele rektora i ministra². Wtedy nauczyciel utrzymywany przez plebana nauczał dzieci w języku łacińskim. Jednak do nauki przystępowało niewielu uczniów, głównie dzieci zamożniejszej części społeczeństwa. Dubieńska szkoła działała prawdopodobnie także w XVII i XVIII wieku. Ostatnia wzmianka o niej pochodzi z roku 1777, kiedy funkcję nauczyciela pełnił miejscowy kantor³. Potem nie wymieniają jej kolejne wizytacje biskupie, co zapewne oznacza jej likwidację pod koniec tego wieku. Dopiero po około 100-letniej przerwie radykalne zmiany ustrojowe i administracyjne w Królestwie Polskim po powstaniu styczniowym, wpłynęły w sposób zasadniczy na kształt i rozwój oświaty.

Powszechna nauka na tych terenach rozpoczęła się po roku 1864. Car Aleksander I ukazem datowanym 30 sierpnia/11 września 1864 roku podzielił Królestwo Polskie na dziesięć dyrekcji naukowych. Powstały dyrekcje: chełmska, kielecka, lubelska, łomżyńska, łódzka, płocka, radomska, siedlecka, suwalska i warszawska, które miały za zadanie m.in. kierować wszystkimi szkołami początkowymi (elementarnymi).

Postanowieniem Komitetu Urządzącego z dnia 10/22 października 1864 roku w sprawie rozdzielania powiatów Królestwa Polskiego pomiędzy 10 dyrekcji naukowych szkoły powiatu hrubieszowskiego, tomaszowskiego, zamojskiego

i krasnostawskiego zostały podporządkowane Chełmskiej Dyrekcji Naukowej⁴. Pozostałe powiaty z guberni lubelskiej włączono do Lubelskiej Dyrekcji Naukowej.

Dyrekcje podlegały bezpośrednio Komisji Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, a następnie Komisji Oświecenia Publicznego, gdyż utworzony wydział wyznań został podporządkowany Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych. Dyrektorem głównym tych komisji w latach 1864-1867 był Teodor Witte. Ukaz carski z 15/27 maja 1867 roku znosił Komisję Rządową Oświecenia Publicznego i wprowadził ponownie Okręg Naukowy Warszawski (istniejący wcześniej w latach 1839-1861), który podlegał bezpośrednio Ministerstwu Oświecenia Publicznego w Petersburgu. Na czele okręgu stał kurator, któremu podlegała Chełmska Dyrekcja Naukowa. Pierwszym kuratorem Okręgu Naukowego Warszawskiego był Teodor Witte (1867-1879), następnym Aleksander Lwowicz Apuchtin (1879-1897), bezwzględny rusyfikator i kontroler uczniów oraz nauczycieli, natomiast kolejnymi kuratorami byli: Walery Ligin z Odessy, Grzegorz Saenger, Aleksander Szwarz, Włodzimierz Bielajew, Grzegorz Lewicki, książę Jan Kurakin. Z kolei naczelnikami/dyrektorami chełmskiej dyrekcji byli: Teofan Lebedincew (1865-1881), Sergiusz Marchow/Markow (1872-1881), Piotr Rublewski (1882-1895), Władimir Awakumowicz Istomin (1896-1901), Jan Niedumow (1902-1906), Władimir Ochrimienko (1907-1910), Nikołaj Dorofiejew (1911-1912) i Fiodor Korallow (1913-1915). Tym ostatnim podlegali inspektorzy, którzy stali na czele rejonów.

² J. Chachaj, Łacińskie szkolnictwo parafialne na Rusi Koronnej od XVI do XVIII wieku, Lublin 2002, s. 141.

³ Tamże, s. 155.

⁴ D. Szewczuk, Chełmska Dyrekcja Naukowa. Struktura, kompetencje i personel, „Res Historica”, t. 24/2007, s. 95-113.